

Styrteknologier och differentiering av den professionella praktiken - exemplet lärare

Magnus Frostenson och Hans Englund

Lärares arbetsprestationer mäts och utvärderas alltmer på individnivå. I artikeln undersöks förekomst och användning av instrument för att mäta lärares arbetsprestationer. Baserat på en enkät till 2 000 svenska grundskole- och gymnasielärare visar artikeln på en högst varierande förekomst av prestationsmätningar. Instrument som uppföljnings- och utvecklingssamtal, kursutvärderingar, prestationsbaserad lönesättning förekommer i högre grad än föräldrarenkäter, klassrumsobservationer och kollegial bedömning. Instrumenten används mest i aktiebolagsdrivna friskolor. Skolledningar använder sådana instrument i olika syften, främst som underlag för individuell lönesättning. I artikeln relateras resultaten till differentiering inom lärarprofessionen. Styrning är en delförklaring till varför lärarprofessionen differentieras.

Nyckelord: differentiering, lärare, performativ logik, prestation, profession, styrning

Stor uppmärksamhet har under de senaste åren ägnats åt *styrning* i skolan och de konsekvenser som den får inom lärarprofessionen (se till exempel Ball 2003; Down, Hogan & Chadbourne 1999; Evans 2011; Forrester 2011; Holloway 2019; Katsuno 2010; Liew 2012; Priestley, Robinson & Biesta 2012). Framför allt har uppmärksamheten riktats mot den typ av styrning som handlar om att uppnå mål knutna till

FÖRFATTARE

Magnus Frostenson, Handelshögskolan vid Örebro universitet samt Høgskolen i Østfold, magnus.frostenson@oru.se

Hans Englund, Handelshögskolan vid Örebro universitet, hans.englund@oru.se

värden som effektivitet och produktivitet i enlighet med paradigmet New Public Management (Hood 1991). Denna form av styrning innebär att utvärdering, granskning, inspektioner och andra fenomen har blivit en del av utbildningssystemets vardag (se till exempel Bejerot, Forsberg Kankkunen & Hasselblad 2015; Kjellström, Almquist & Modin, 2016).

Styrning sker på olika nivåer. Den finns på övergripande nivå, till exempel genom styrdokument och inriktningsbeslut, och på organisationsnivå, där skolor granskas i förhållande till måluppfyllelse och andra variabler. En tendens är dock att även lärare i allt högre utsträckning blir *föremål för styrning på individnivå*, genom att arbetsinsatser mäts, granskas och utvärderas på olika sätt. Sådan styrning är primärt initierad på skolenhets- eller huvudmannanivå. Huvudmän och skolledningar har ambitioner att "mäta" och i förekommande fall styra lärarnas arbete, ofta med hänvisning till undervisningskvalitet, skolans attraktionskraft eller vikten av "nöjda kunder" (jämför Lundström, Holm & Erixon Arreman 2017). Styrningen från skolledningar och huvudmän har historiskt sett varit begränsad, åtminstone i mer prestationsorienterad mening. Men att döma av internationell forskning tycks det som att resultatindikatorer, elev- och föräldraenkäter, kursutvärderingar och andra instrument idag fyller en viktigare funktion än vad som tidigare har varit fallet (Evans 2011; Forrester 2011; Holloway 2019).

Styrning sker genom *styrteknologier* som påverkar den professionella praktiken. Styrteknologier är instrument (resultatindikatorer, rankningar, granskningar, och så vidare) som används för att identifiera, mäta, visualisera och jämföra prestationer (Page 2015; 2017). Forskning har visat att framför allt de styrteknologier som inriktar sig på *individnivån* skapar en särskild intensitet och påverkar professionella aktörer (Englund, Frostenson & Sutter-Beime 2019). Sådana styrteknologier riskerar också att skapa en osäkerhet hos lärare, till exempel kring hur de ska agera för att uppnå goda resultat (Englund & Frostenson 2017).

Vissa går till och med så långt att de hävdar att användningen av styrteknologier på individnivån till stor del har förändrat vad det innebär att vara en professionell aktör. Styrning genom sådana teknologier utgör nämligen en genomgripande förändringskraft (se till exempel Mather & Seifert 2011), särskilt när de riktas mot enskilda yrkesutövare. Prestationsutvärderingar har nämligen den egenskapen att de genom sitt fokus, innehåll och användning formulerar och förstärker idealen för vad ett väl utfört arbete är (jämför Miller & Power 2013).

I vilken utsträckning som styrteknologier som fokuserar på individnivån faktiskt förekommer i den svenska skolan kan dock variera, eftersom enskilda skolor och huvudmän har en stor frihet när det gäller att välja och tillämpa sådana styrteknologier. Styrningen av lärare på individnivå och hur denna

styrning används av skolledningar kan således vara något som skiljer sig åt mellan olika skolor. I den här artikeln hävdar vi att sådana skillnader kan utgöra en viktig grund för professionsdifferentiering (se exempelvis Bellini & Maestripieri 2018; Parding, Bellini & Maestripieri 2021). Styrning som sker utifrån skolledningars och huvudmäns eget val kommer nämligen att göra att olika professionella aktörer bedöms utifrån olika kriterier och att olika arbetsuppgifter synliggörs och blir definierande för vad som anses viktigt och relevant inom professionen. Att synliggöra omfattningen och karaktären på styrningen kan således vara viktigt för att öka förståelsen av professionsdifferentiering i den svenska skolan.

Med utgångspunkt i detta är syftet med artikeln att öka förståelsen av styrning som professionsdifferentierande faktor i den svenska skolan. Empiriskt ställer vi forskningsfrågan ”i vilken utsträckning förekommer och används styrteknologier i den svenska skolan?”. Artikeln bygger på en enkätundersökning som skickades ut till 2 000 grundskole- och gymnasielärare under våren 2019. I artikeln diskuteras först styrning inom den svenska skolkontexten och hur individuell prestationsmätning har kommit att bli en del av styrningen av lärare. Styrning sätts sedan in i ett professionsteoretiskt sammanhang, där begreppet differentiering är utgångspunkt för en diskussion om hur styrning påverkar och skapar skillnader i den professionella praxisen. Därefter följer ett metodavsnitt, varpå undersökningens resultat visas. Slutsatser och diskussion avslutar sedan artikeln.

DEN SVENSKA SKOLAN SOM STYRKONTEXT

Styrning förekommer på olika nivåer i den svenska skolan. Övergripande styrs skolan av skollagen. Enligt denna ska ett systematiskt kvalitetsarbete bedrivas både på huvudmann- och enhetsnivå. Det ska göras för att säkerställa kvalitet och likvärdighet i verksamheterna mot bakgrund av skollag, läroplan och andra författningar. I direkt mening sker styrning i form av uppföljning, utvärdering och kontroll (Ringarp & Nihlfors 2020). Här bör man skilja mellan *tvångande styrning* som både offentliga skolor och friskolor måste förhålla sig till (jämför skollagens krav ovan) och *frivillig styrning* som initieras av skolledningar och huvudmän. Begreppen tvångande och frivillig avser i det här fallet skolledningars och huvudmäns möjligheter att tillämpa styrningen eller inte.

Tvångande styrning i form av granskning och utvärdering återfinns på generell nivå, där skolresultat och andra variabler kan mätas och användas i olika syften (se Lundström 2017). De kan exempelvis ligga till grund för jämförelser och ranking. Myndigheter publicerar information och jämförelser görs på skolnivå, till exempel i Utbildningsguiden på Skolverkets hemsida. Ett annat exempel är Skolenkäten som Skolinspektionen ansvarar för. Den information som samlas in

utgör grund för jämförelser och inspektion. Men även om frågor ställs som har att göra med lärare och undervisning identifierar inte dessa instrument enskilda lärare och deras arbetsprestationer. Vid en internationell jämförelse har Sverige och andra nordiska länder historiskt sett utmärkt sig som decentraliserade i fråga om prestationsutvärdering (*performance appraisal*) av lärare (OECD 2013). Det betyder att lärares prestationer på individnivå inte har varit en central angelägenhet för myndigheterna, undantaget lärarlegitimationen i det svenska sammanhanget, som administreras av Skolverket. I länder som Storbritannien, Australien, Chile, Sydkorea, Mexiko och Portugal påverkar centralt initierad löpande prestationsutvärdering enskilda lärares professionsutveckling i hög grad (OECD 2013).

Mer individorienterad styrning är snarare decentraliserad i Sverige och återfinns i de skolor eller hos de huvudmän som aktivt väljer detta. Denna styrning är *frivillig* i så måtto att skolledning och huvudmän kan välja att tillämpa den. Ett annat sätt att uttrycka detta på är att det finns en styrfilosofisk autonomi för aktörer som bedriver skolverksamhet (jämför Frostenson 2015). Autonomi kan användas på mikronivå till att införa styrteknologier (Ball 2003) för att påverka lärare att arbeta i riktning mot (av ledningen) uppsatta målsättningar eller ambitioner, ofta i konflikt med en professionslogik där kvalitet och gott utfört arbete till stor del definieras av lärarkåren eller i alla fall ämneskunniga (Freidson 2001). Sådan styrning finns också i vissa svenska skolor, och det får tydliga följder för vad det innebär att arbeta som lärare (Englund m.fl. 2019).

I djupare mening brukar styrteknologierna ses som ett uttryck för en *performativ logik*, som kan förstås som en marknadsbaserad logik, som definierar prestationer i förhållande till övergripande målsättningar kring effektivitet, nytta och produktivitet (Ball 2003; 2016). I fokus kommer enskilda individers bidrag till uppnåendet av sådana målsättningar genom att prestationer mäts, visualiseras och styrs (se till exempel Jeffrey & Troman 2012). När styrteknologier används tas prestationer ur sin sammansatta och komplexa kontext och reduceras till mer specifika avskiljbara aktiviteter som kan observeras och mätas. Dessa aktiviteter (uttryckta i nyckeltal, kvantifierade prestationer, och så vidare) kan senare re-kontextualiseras i andra sammanhang så att olika (i sig väsensskilda) sammanhang därmed kan jämföras och värderas i förhållande till varandra (se Miller & Power 2013).

I enlighet med resonemanget ovan finns det skäl att anta att prestationsutvärderingar på individnivå förekommer i olika grad i den svenska skolan. Ett skäl till detta är att sådana prestationsutvärderingar kan ses som en frivillig typ av styrning, medan ett annat handlar om att olika skolor kan ha olika styrideal och -ambitioner. I skoldebatten har det exempelvis antytts att friskolor

i högre utsträckning använder sig av sådana prestationsutvärderingar, i form av ”nöjd kund”-undersökningar och liknande (Jerez m.fl. 2015). Kunskapen om hur utbredd den typen av styrteknologier är i den svenska skolan är emellertid begränsad, vilket gör bilden av skolans styrkontext oklar. Det finns alltså skäl att klargöra skillnaderna mellan offentliga skolor och friskolor och mellan grundskola och gymnasium.

STYRNING OCH PROFESSIONELL DIFFERENTIERING

En konsekvens av att professionella miljöer styrs utifrån performativ logik är att professionen utmanas genom att helt andra ideal och normer för goda prestationer förs in i verksamheter som traditionellt har varit professionsstyrda (Ball 2003; Down m.fl. 1999; Liew 2012). Detta kan vara i konflikt med professionens inneboende kvalitetskrav och förståelse av hur arbetet bäst bör utföras. I litteraturen diskuteras det starka subjektiva tryck som professionella aktörer upplever att de måste anpassa sig till och de förväntningar som styrinstrumenten rymmer – med fokus på vad man gör som lärare snarare än vad man är (Ball 2016; Ball & Olmedo 2013). Även maktrelationer i professionsstrukturer kan påverkas (Ball 2016). Detta kan vara konkret, i och med att den administrativa ledningen tar befälet över arbetets innehåll och inriktning. Men det kan också förstås i djupare mening, där den performativa logiken blir tvingande och formar hur man som lärare ser på sitt arbete.

I sådana sammanhang är styrning en faktor som i olika utsträckning påverkar professionen genom att *differentiera* den. Detta innebär att de sammanhang som de professionella aktörerna verkar inom kommer att skilja sig åt beroende på hur styrning utförs och inverkar på den professionella praktiken. Inom professionsforskningen finns en medvetenhet om att professioner kan påverkas på olika sätt och i olika dimensioner. Ur ett sådant perspektiv kan differentiering ses som ett resultat av förlorad kontroll över professionen. Bellini och Maestripieri (2018) menar att detta gäller både traditionella och framväxande professioner.

I traditionella professioner har differentiering orsakats av att professionen har förlorat makt, medan, vad gäller de nya professioner som växer fram, den dominerande marknadslogiken och den allt större konkurrens som de professionella aktörerna upplever har lett till ökad ojämlikhet. Denna pågående process har skapat en allt större heterogenitet bland professionella aktörer. (Bellini & Maestripieri 2018: 7, artikelförfattarnas översättning)

När professioner differentieras så blir resultatet heterogenitet (Parding m.fl. 2021). Differentiering är i sig själv ett vagt begrepp som kan preciseras genom att ange

vad det är inom professionen som skiktas eller utvecklas olika för olika professionella aktörer. Differentiering innebär förändring och skiktning av en professionell kontext.

Differentiering leder till grundläggande förändringar i strukturella positioner, anställningssituationer och arbetsvillkor, vilket gör att vi måste konceptualisera, analysera och tolka professionellt arbete på nya sätt. (Parding m.fl. 2021: 2, artikelförfattarnas översättning)

Professionella aktörer blir alltmer heterogena i så måtto att förutsättningar, förväntningar och uppgifter inom professionen blir alltmer varierande. Detta kan ta sig uttryck i ökad specialisering eller arbetsdelning (Brante 2005). Inom skolvärlden nämner exempelvis Parding, McGrath-Champ & Stacey (2020) arbetsvillkor för lärare som differentierade, men differentiering kan också avse att arbetet sker utifrån olika pedagogiska inriktningar, med olika elevgrupper eller geografiskt åtskilt (Parding & Berg-Jansson 2016). En annan form av differentiering är strukturell och hierarkisk, exempelvis förstelärrareformen som i formell och delvis praktisk mening differentierar lärare i skolan (Alvehus, Eklund & Kastberg 2019). Här talar man ofta om stratifiering, som sker inom en profession genom arbetsdelning och intra-professionell hierarkisk organisering (Alvehus, Eklund & Kastberg 2020).

Styrning och styrfilosofiska ideal bör ses i ljuset av detta. Styrning är en av många faktorer som kan differentiera en profession, andra är exempelvis teknologisk utveckling och digitalisering (Fincham 2012). Styrteknologier används för att mäta och gradera professionella aktörer. Huvudsakligen sker styrning ”ovanifrån”, antingen av myndigheter eller, som den här artikeln fokuserar på, av huvudmän och skolledningar. Yrkesaktörer möter i teknologierna disciplinerande mekanismer som påverkar vad som ses som väl utfört arbete (Evetts 2014). I och med att detta kan antas ske i olika utsträckning är en konsekvens, om nu styrning får konsekvenser för den professionella praktiken, att arbetsuppgifter och arbetsinsatser definieras och värderas olika. Differentiering kan här handla om gradering av lärares prestationer, att bättre skiljs från sämre, enligt de teknologier som används. Men det kan också beröra själva arbetsinnehållet, så som vad det innebär att arbeta som lärare. I vissa fall som präglas av styrning kan det exempelvis innebära att autonomi kringkärs i den professionella praktiken (Frostenson 2015).

Detta betyder att styrning kan fungera som en professionsdifferentierande faktor. Styrning och bakomliggande styrfilosofier är helt enkelt en viktig aspekt av den professionella praxisen i skolan (Parding m.fl. 2020). Som nämnts ovan finns det dock olika styrideal i professionella miljöer. En viss professionell kontext kan delvis präglas av performativ logik utan att nödvändigtvis omvandlas helt av

den. I andra fall, som i skolvärlden, kan påverkan vara stor på vissa professionella aktörer som är föremål för styrning och prestationsmätning, medan andra inte gör motsvarande erfarenheter eftersom ledningen inte utövar styrning på motsvarande sätt. Resten av artikeln fokuseras på förekomst och användning av styrteknologier i den svenska skolan, vilket sedan analyseras i termer av professionell differentiering.

METOD

Metodmässigt har undersökningen fokuserats på att kartlägga omfattningen och användningen av styrteknologier i skolan. De styrteknologier som undersökningen berör är kursutvärderingar, brukarenkäter ("nöjd kund"), föräldraenkäter, klassrumsobservationer, kollegial bedömning (till exempel i arbetslag), prestationsbaserad lönesättning, uppföljnings- och utvecklingssamtal. Dessa instrument är av olika slag, men den gemensamma nämnaren är att de uppmärksammar och gör det möjligt att bedöma identifierbara lärares prestationer snarare än skolans eller elevernas.

Undersökningen inriktas på lärare i grund- och gymnasieskolan. Ur professions-synpunkt var lärare att föredra framför huvudmän eller skolledningar som informanter eftersom lärarna svarar utifrån sin upplevda arbetskontext. De beskriver sina erfarenheter av prestationsmätningar och hur dessa påverkar arbetet. Det gör att den professionspåverkande eller -differentierande aspekten blir tydligare än om exempelvis rektorer hade svarat på vilka instrument som finns i formell mening.

Data samlades in genom att en enkät skickades ut till lärare under våren 2019. Undersökningen genomfördes i samarbete med SCB. Totalpopulationen utgjordes av sammanlagt 38 276 lärare i gymnasieskolan och i grundskolans årskurs 7-9. Enkäten skickades ut till 2 000 slumpvis utvalda lärare, hämtade från SCB:s databas. Det totala objektbortfallet (obesvarade enkäter) utgjorde 1 002 objekt. 14 lärare svarade därutöver att de inte tillhörde målgruppen. 984 lärare besvarade alltså enkäten, vilket gav en svarsprocent på 49,2 procent. Av de svarande utgjorde grundskollärare i årskurs 7-9 47,3 procent (499 svarande) och gymnasielärare 52,1 procent (485 svarande). Lärarna angav också i enkäten om de arbetade i offentlig skola (84 procent), fristående skola driven i aktiebolagsform (12 procent) respektive fristående skola driven i annan form än aktiebolag (4 procent).

För att reducera bortfallsrisker (att de erhållna svaren inte är representativa för hela urvalet) beräknades vikter med hjälp av kalibrering. Dessa vikter är uppräkningsstal som används för att kunna visa resultat för hela populationen och inte bara för de personer som har besvarat enkäten. Vikterna beräknades utifrån

urvalsdesignen och antaganden om objektsbortfall och täckningsfel. För denna beräkning användes SCB:s verktyg SAS-makro (CLAN).

Frågeblanketterna skickades ut via post i början av april 2019. I bifogat informationsbrev ombads respondenten att besvara frågorna och skicka svaren till SCB. Förutom pappersalternativet fanns möjligheten att besvara enkäten via webben. Inloggningsuppgifter till en webblankett följde med informationsbrevet. Sammanlagt tre påminnelser skickades ut till dem som inte besvarat frågeblanketten. Insamlingen av svar avslutades i mitten av juni 2019. Enkäten var anonymiserad och berörde inte personuppgifter av känslig natur, varför formell etikprövning inte behövdes.

Enkäten bestod av sammanlagt 16 frågor, samt underfrågor till dessa. Detta innebar totalt 91 frågor. Utöver de variabler som samlades in via enkäten kunde följande variabler hämtas från tre olika register:

- Kön, ålder (Registret över totalbefolkningen 2018-12-31)
- Huvudmannatyp och anställningstid (Registret över pedagogisk personal, 2018-10-15)
- Lärarlegitimation (Skolverkets Lärarlegitimationsregister, 2019-02-05)

I resultatredovisningen fokuserar vi på två av frågorna inklusive underfrågor; förekomsten av olika slags instrument för individuell prestationsmätning samt skolledningens användning av sådana instrument.

I enkäten formulerades frågorna tematiskt. Underfrågorna inom respektive kategori (det som lärarna fick ta ställning till) återspeglar i fråga om förekomst och utbredning de instrument som främst diskuteras i forskningslitteraturen om styrteknologier. I fråga om skolledningens användning av instrumenten gjorde forskarna en bedömning av relevanta användningsområden för resultat från individuella prestationsmätningar och formulerade underfrågor utifrån det.

Förekomst och utbredning

I vilken utsträckning arbetar skolan med...

- ...kursutvärderingar?
- ...brukarenkäter, t.ex. "nöjd kund"?
- ...föräldraenkäter?
- ...klassrumsobservationer?
- ...kollegial bedömning, t.ex. i arbetslag?
- ...prestationsbaserad lönesättning?
- ...uppföljnings-/utvecklingssamtal?

Skolledningens användning av instrumenten

I vilken utsträckning använder skolledningen individuella prestationsmätningar...

- ...som underlag för individuell lönesättning?
- ...som underlag för kollegiala diskussioner?
- ...som underlag för karriärutveckling?
- ...som underlag för samtal med elever?
- ...som underlag för samtal med föräldrar?
- ...för att synliggöra det jag som enskild lärare gör?
- ...för att synliggöra hur mina individuella prestationer länkar till skolans övergripande mål?
- ...för att jämföra enskilda lärares prestationer med andra lärares prestationer?
- ...för att jämföra enskilda lärares prestationer över tid?
- ...för att uppmärksamma när någon lärare gjort bra ifrån sig?
- ...för att uppmärksamma när någon gjort mindre bra ifrån sig?
- ...för att formulera individuella mål?
- ...för att följa upp individuell måluppfyllelse?

På samtliga frågor fick lärarna svarsalternativen

- Inte alls
- I liten utsträckning
- I viss utsträckning
- I stor utsträckning
- I mycket stor utsträckning
- Vet inte

Svaren från enkäten analyserades i programmet STATA. Huvudmannaskap (offentlig skola, friskola driven i aktiebolagsform och friskola driven i annan form än aktiebolag) och skolnivå (grundskola eller gymnasium) användes som kontrollvariabler. Här gjordes signifikantestning av skillnaderna mellan gruppernas medelvärden för de olika variablerna. Ett tvåsidigt z-test användes för att testa signifikanta skillnader för svaren från grund- och gymnasielärare. Envägs ANOVA-analys med f-test användes för den kategoriska variabeln huvudman för att urskilja om denna har effekt på den beroende variabeln (svaren på frågorna om i vilken utsträckning som skolan arbetar med prestationsmätningar och skolledningens användning av dessa). Skillnader mellan olika typer av friskolor och offentlig skola kunde därmed påvisas.

Vissa begränsningar finns i metoden och designen. Undersökningen bygger på lärares svar om hur de *upplever* förekomst och användning av olika instrument för prestationsutvärdering. Det är således ingen undersökning som ”mäter” förekomst och användning i bokstavig mening. Undersökningen riktar sig också till ett urval och inte alla lärare i grund- och gymnasieskolan, men då det är ett representativt urval som har gjorts där relativt många lärare har svarat kan

resultaten anses som representativa för hela populationen. Det begränsade antalet svar från lärare i kategorin friskola som inte drivs i aktiebolagsform gör dock att denna kategori blir mindre användbar för analytiska jämförelser eftersom osäkerheten ökar.

RESULTAT

Förekomst av prestationsutvärderingar

I *tabell 1* anges lärarnas svar på frågan om i vilken utsträckning som skolan arbetar med olika former av prestationsutvärderingar eller verktyg kopplat till det. Andelarna redovisas och avrundas till hela procenttal. I *tabell 2* återges svaren med utgångspunkt i medelvärden för de olika svarsalternativen.

Tabell 1. Förekomst av styrteknologier (andel av svar från samtliga lärare)

I vilken utsträckning arbetar skolan med...	Inte alls	I liten utsträckning	I viss utsträckning	I stor utsträckning	I mycket stor utsträckning	Vet inte	Uppgift saknas
...kursutvärderingar?	11	20	34	20	11	3	1
...brukarenkäter, t.ex. "nöjd kund"?	15	20	31	18	10	5	1
...föräldraenkäter	29	25	25	9	3	9	1
...klassrumsobservationer	12	38	35	10	4	1	1
...kollegial bedömning, t.ex. i arbetslag?	14	32	35	13	5	1	1
...prestationsbaserad lönesättning?	10	16	31	21	12	9	1
...uppföljnings-/utvecklingssamtal?	2	12	33	36	16	1	1

Tabell 2: Medelvärden av angivna svar – förekomst (1 Inte alls – 5 I mycket stor utsträckning)

I vilken utsträckning arbetar skolan med...	Medelvärde	Standardfel	[95% Konfidensintervall]	
...kursutvärderingar?	3,002561	,0410793	2,921922	3,0832
...brukarenkäter, t.ex. "nöjd kund"?	2,859155	,0430025	2,774741	2,943569
...föräldraenkäter	2,243278	,0396929	2,16536	2,321195
...klassrumsobservationer	2,580026	,0336124	2,514044	2,646007
...kollegial bedömning, t.ex. i arbetslag?	2,637644	,0368775	2,565253	2,710035
...prestationsbaserad lönesättning?	3,097311	,0420002	3,014864	3,179758

...uppföljnings-/ utvecklingssamtal?	3,551857	,0345493	3,484036	3,619677
---	----------	----------	----------	----------

Ser man till den övergripande bilden i *tabell 1* anger störst andel av lärarna (ungefär en tredjedel) att skolan använder de olika instrumenten ”i viss utsträckning”. Det är emellertid, med hänsyn taget till samtliga instrument, en större andel som anger ”inte alls” eller ”i liten utsträckning” jämfört med ”i stor utsträckning” och ”i mycket stor utsträckning”. Tendensen är alltså att lärarna inte ser användningen av prestationsmätningar och motsvarande instrument som tydligt präglade den professionella praktiken. *Tabell 2* kan tolkas på samma sätt. Den anger medelvärdena för de olika instrumenten utifrån svarsalternativen där ”inte alls” motsvarar 1 och ”i mycket hög utsträckning” motsvarar 5. Om alla lärare svarat ”i mycket hög utsträckning” hade medelvärdet alltså blivit 5. Nu varierar medelvärdena mellan 2,24 och 3,55.

Variationen betyder att det finns tydliga skillnader mellan olika instrument, vilket enklast utläses av *tabell 2*. Vissa instrument används mer i skolan än andra. Frekvent användning av uppföljnings- och utvecklingssamtal antyds genom högst medelvärde. Utifrån *tabell 1* går också att utläsa att 52 procent av lärarna anger att uppföljnings- och utvecklingssamtal används ”i stor utsträckning” och ”i mycket stor utsträckning”. Runt en tredjedel av lärarna anger alternativen ”i stor utsträckning” eller ”i mycket stor utsträckning” för prestationsbaserad lönesättning och kursutvärderingar.

För övriga alternativ—brukarenkäter, föräldraenkäter, klassrumsobservationer och kollegial bedömning—är tendensen att flera anger alternativen ”inte alls” eller ”i liten utsträckning”. Särskilt tydligt är detta för föräldraenkäter (54 procent), klassrumsobservationer (50 procent) och kollegial bedömning (46 procent). Det är dessa instrument som har lägst medelvärden i *tabell 2*.

Tolkas dessa resultat är det på generell nivå knappast rimligt att hävda att styrteknologier präglar den svenska skolan (gymnasieskolan och grundskolans årskurs 7-9). Det är trots allt en begränsad andel, ungefär i spannet 5-15 procent som genomgående svarar att de används ”i mycket stor utsträckning”. Exempelvis svarar runt hälften av lärarna (46-54 procent) att instrument som föräldraenkäter, klassrumsobservationer och kollegial bedömning (i arbetslag och andra sammanhang) inte alls förekommer eller gör det i liten utsträckning. Kursutvärderingar, prestationsbaserad lönesättning och särskilt uppföljnings- och utvecklingssamtal är mycket mer frekvent förekommande. Analyserar man materialet finner man att medelvärdet för de olika alternativen (de olika instrumenten) ligger ungefär runt 3 på en femgradig skala (1-5), vilket indikerar vad man skulle kunna kalla för medelhög användning. Alltså är långt ifrån alla lärares arbetssituation tydligt präglad av

individuell prestationsmätning, även om det är tydligt att särskilt vissa instrument förekommer i högre utsträckning.

Bryter man ned resultaten och analyserar skillnader mellan grundskole- och gymnasielärare samt lärare inom offentlig skola och friskolor finns vissa variationer. Genom z-test kan signifikanta skillnader visas (95 procents säkerhet) för svaren från grundskole- och gymnasielärare (årskurs 7-9). Sådana finns för instrumenten kursutvärderingar och föräldraenkäter. Gymnasielärarna svarar här att kursutvärderingar förekommer i högre och mycket högre utsträckning jämfört med vad grundskolelärarna svarar. Förhållandet är det omvända för föräldraenkäter, där det finns en signifikant skillnad. Föräldraenkäter används oftare i grundskolan än i gymnasieskolan. Fokus på lärarnas prestationer på enskilda kurser kan därför antas bli högre ju högre upp i skolsystemet man kommer. Kontakterna med föräldrar och vad föräldrar anser vara viktigt har jämförelsevis större betydelse i grundskolan.

Svaren för grupperna ”offentlig skola”, ”friskola driven i aktiebolagsform” och ”friskola driven i annan form än aktiebolag” kan också jämföras. Dessa svar indikerar mer omfattande användning av instrument för prestationsutvärdering i gruppen ”friskola driven i aktiebolagsform” i förhållande till ”offentlig skola”. Statistiskt signifikanta skillnader (95 procents konfidensintervall) finns för instrumenten kursutvärderingar, brukarenkäter (till exempel «nöjd kund»), föräldraenkäter, klassrumsobservationer och kollegial bedömning (till exempel i arbetslag) om man jämför friskolor drivna i aktiebolagsform med offentlig skola. De två typerna av friskolor, aktiebolagsdrivna och icke aktiebolagsdrivna uppvisar mindre skillnader, bara en är signifikant, nämligen för instrumentet brukarenkäter, som används mer i aktiebolagsdrivna friskolor. Analysen visar också att instrumenten föräldraenkäter och prestationsbaserad lönesättning används i signifikant högre utsträckning i icke-aktiebolagsdrivna friskolor jämfört med offentlig skola.

Detta gör också att resultaten visar på skillnader, särskilt mellan friskolor drivna i aktiebolagsform och offentliga skolor. Det finns ett mönster i att fler styrteknologier används särskilt i aktiebolagsdrivna friskolor jämfört med offentliga. Baserat på lärarnas uppfattningar och svar finns statistiskt signifikanta skillnader där friskolor drivna i aktiebolagsform utmärker sig genom högre förekomst av prestationsmätningar än andra kategorier av skolor. Aktiebolagsdrivna friskolor framstår därför som i högre grad performativa miljöer än andra.

Skolledningens användning av prestationsutvärderingar

Någonting som kan antas påverka lärarnas arbete mer än bara förekomsten av individuella prestationsmätningar är skolledningens användning av dessa. Exempelvis kan kursutvärderingar som inte används som underlag vid diskussioner, lönesättning eller prestationsutvärdering antas ha begränsad betydelse för lärarens

arbete. Frågan om i vilken utsträckning skollnedningen använder individuella prestationsmätningar antyder deras relevans för läraernas arbete. Svaren på denna fråga visas i *tabell 3* utifrån andel svar för respektive alternativ. I *tabell 4* återges svaren men utifrån beräknade medelvärden.

Tabell 3. Skollnedningens användning av styrteknologier (andel av svar från samtliga lärare)

I vilken utsträckning använder skollnedningen individuella prestationsmätningar...	Inte alls	I liten utsträckning	I viss utsträckning	I stor utsträckning	I mycket stor utsträckning	Vet inte	Uppgift saknas
...som underlag för individuell lönesättning?	9	18	26	20	13	14	1
...som underlag för kollegiala diskussioner?	18	25	31	10	3	12	1
...som underlag för karriärutveckling?	14	22	26	12	6	19	1
...som underlag för samtal med elever?	20	22	21	8	3	24	1
...som underlag för samtal med föräldrar?	26	21	16	7	2	27	1
...för att synliggöra det jag som enskild lärare gör?	13	25	34	13	4	12	0
...för att synliggöra hur mina individuella prestationer länkar till skolans övergripande mål?	13	22	30	17	5	11	1
...för att jämföra enskilda lärares prestationer med andra lärares prestationer?	26	23	17	6	4	24	1
...för att jämföra enskilda lärares prestationer över tid?	20	24	22	6	3	24	1
...för att uppmärksamma när någon lärare gjort bra ifrån sig?	18	26	26	12	3	14	1

...för att uppmärksamma när någon gjort mindre bra ifrån sig?	34	25	12	5	4	20	1
...för att formulera individuella mål?	12	23	31	17	6	10	0
...för att följa upp individuell målpuppfyllelse?	13	21	32	16	7	11	1

Tabell 4: Medelvärden av angivna svar – användning (1 Inte alls – 5 I mycket stor utsträckning)

I vilken utsträckning använder skolledningen individuella prestationsmätningar...	Medelvärde	Standardfel	[95% Konfidensintervall]	
...som underlag för individuell lönesättning?	2,936128	,0538333	2,83036	3,041895
...som underlag för kollegiala diskussioner?	2,451098	,0463456	2,360042	2,542154
...som underlag för karriärutveckling?	2,582834	,0506174	2,483385	2,682283
...som underlag för samtal med elever?	2,321357	,049155	2,224781	2,417933
...som underlag för samtal med föräldrar?	2,123752	,0471261	2,031163	2,216342
...för att synliggöra det jag som enskild lärare gör?	2,60479	,0458997	2,51461	2,69497
...för att synliggöra hur mina individuella prestationer länkar till skolans övergripande mål?	2,704591	,0489523	2,608413	2,800768
...för att jämföra enskilda lärares prestationer med andra lärares prestationer?	2,137725	,0484283	2,042577	2,232873
...för att jämföra enskilda lärares prestationer över tid?	2,235529	,045307	2,146513	2,324545
...för att uppmärksamma när någon lärare gjort bra ifrån sig?	2,43513	,0482484	2,340335	2,529924
...för att uppmärksamma när någon gjort mindre bra ifrån sig?	2	,0486135	1,904488	2,095512
...för att formulera individuella mål?	2,698603	,049488	2,601373	2,795833
...för att följa upp individuell målpuppfyllelse?	2,726547	,0507641	2,62681	2,826284

Också här är den övergripande bilden att instrumenten används ”i viss utsträckning”. En fjärdedel av alla svar hamnar på det alternativet, enligt *tabell 3*. Man kan dock notera att osäkerheten kring användningen av prestationsmätningar är mycket högre än kring själva förekomsten av dem. Med vissa variationer svarar

runt en femtedel av lärarna ”vet inte” om de olika instrumenten används. Lärarnas osäkerhet kring användningen är alltså stor.

Ett annat mönster är att lärarna i högre grad anger att instrumenten ”inte alls” används av skolledningen eller att de bara används ”i liten utsträckning” jämfört med alternativen ”i stor utsträckning” och ”i mycket stor utsträckning”, se *tabell 3*. Detta gäller för samtliga instrument utom ett. Skolledningar använder nämligen prestationsmätningar som underlag för individuell lönesättning i större utsträckning än för andra ändamål. 33 procent av lärarna anger detta användningsområde i stor eller mycket stor utsträckning. Man kan notera motsvarande utifrån *tabell 4*, där just detta instrument har det signifikant högsta medelvärdet. Vissa instrument används knappt alls. Exempelvis är det ovanligt att de används för att uppmärksamma att någon gjort mindre bra ifrån sig (59 procent anger ”inte alls” eller ”i liten utsträckning”). Det har också det signifikant lägsta medelvärdet i *tabell 4*. Få framhåller att skolledningen använder utvärderingsinstrument för att jämföra enskilda lärares prestationer med andra lärares eller som underlag för samtal med föräldrar. Instrument som exempelvis kursutvärderingar kan vara förekommande men resultaten från dessa kursutvärderingar används inte av skolledningen i lika hög grad som de förekommer, och inte heller i något särskilt syfte.

Skillnaden mellan förekomst och användning av individuella prestationsmätningar kan diskuteras. Förklaringen går inte att finna i själva undersökningen. En möjlig förklaring kan vara att instrumenten är obligatoriska att använda inom exempelvis en friskolekoncern eller i en kommun, men att den lokala skolledningen inte anser att de fyller någon avgörande funktion eller vet hur man kan använda dem. En annan förklaring är att instrumenten faktiskt används men inte av skolledningen i särskilda syften utan av lärarna själva i den fortlöpande utvärderingen av undervisningen eller för andra syften.

Det finns få skillnader mellan olika lärargrupperns svar om användningen av prestationsutvärderingar. Vid ett z-test framkommer att det för grupperna grundskole- och gymnasielärare bara finns en signifikant skillnad i användningen av prestationsutvärderingar. I grundskolan används sådana i högre utsträckning som underlag för samtal med föräldrar. I övrigt är skillnaderna mellan olika användning av prestationsutvärderingar inte signifikanta vid jämförelser mellan dessa grupper.

Det finns inte samma tydliga skillnader mellan skolor drivna av olika typer av huvudmän (offentliga och friskolevarianterna) när det handlar om hur instrumenten används av skolledningen, jämfört med förekomsten av dem. Signifikanta skillnader finns dock i vissa fall. I aktiebolagsdrivna friskolor används prestationsutvärderingar i signifikant högre grad än i offentliga skolor som underlag för kollegiala diskussioner, för att synliggöra det som den enskilda läraren gör och för att synliggöra hur lärarens individuella prestationer länkar till skolans övergripande mål. Däremot går det inte att utläsa signifikanta skillnader mellan icke-aktie-

bolagsdrivna friskolor och offentliga skolor eller mellan de två friskolevarianterna vad gäller skolledningens användning av prestationsutvärderingar.

En tolkning av dessa jämförelser är att det inte är i själva användningen av prestationsutvärderingar som man ser några större skillnader, även om vissa aspekter skiljer aktiebolagsdrivna friskolor från offentliga skolor.

DISKUSSION OCH SLUTSATSER

Artikeln visar på förekomst och användning av styrteknologier i den svenska grund- och gymnasieskolan. Några generella slutsatser kan dras. En är att förekomsten av styrteknologier i skolan är högst varierande. Vissa instrument förekommer i högre utsträckning än andra. En annan slutsats är att de är mer vanligt förekommande på gymnasier än på grundskolor och i aktiebolagsdrivna friskolor jämfört med andra skolor. Ytterligare en slutsats är att det inte nödvändigtvis är så att förekomsten av styrteknologier leder till att skolledningar faktiskt använder dem i hög utsträckning i olika syften. En viss grad av särkoppling finns då instrument inte används praktiskt för olika ändamål även om de förekommer. Exempelvis kan en kursutvärdering göras utan att den får tydliga följder i verksamheten eller för lärarnas arbete.

Artikeln bidrar både empiriskt och teoretiskt. Empiriskt visar artikeln på förekomst och användning av styrteknologier i den svenska skolan. Den kompletterar de fallstudier som har gjorts i skolmiljöer som har präglats av performativ logik (se till exempel Englund & Frostenson 2017; Englund m.fl. 2019; Frostenson & Englund 2020). I förhållande till dessa visar denna undersökning på dessa fallstudiers representativitet och den performativa logikens utbredning. Det är tydligt att vissa lärares arbete präglas av performativ styrlogik, men långt ifrån alla lärares. Att döma av enkätresultaten har den performativa logiken knappast kommit att genomsyra den svenska skolan i stort, i alla fall inte i betydelsen att den "har tagit över" och generellt präglar skolan genom sådana konkreta uttryck som styrteknologierna utgör. Däremot förekommer individuell prestationsmätning och användning av styrteknologier i högre utsträckning i vissa skolor än andra.

Studien bidrar därmed genom att visa på en heterogen skolkontext. Vissa skolor präglas mer av styrteknologier än andra. Skolan som helhet är "fragmenterad" i styrfilosofisk mening. Det ska dock sägas att förekomst inte är detsamma som användning. Studien visar också att skolor använder exempelvis kursutvärderingar i olika utsträckning. En stor förekomst av styrteknologier behöver inte nödvändigtvis vara detsamma som en tydligt performativ miljö. Snarare handlar det om hur skolledningar och huvudmän väljer att använda dessa i förhållande till lärarna. Studien visar att denna användning varierar, men

också att tendensen till användning är högre i friskolor. För att en professionell miljö ska bli genuint performativ krävs att styrteknologier ses som medel för att förverkliga eller förändra någonting, till exempel att de prestationer som de identifierar har stor betydelse vid lönesättning eller tjänsteinnehåll. Detta avgörs till stor del av hur ledning och huvudmän ser på värdet av och nyttan med styrteknologier. Professionsutmaningen som styrteknologierna leder till blir till sist en fråga om ledningens preferenser, ideologi och syn på värdet av den information som teknologierna ger.

Professionsteoretiskt bidrar styrteknologier till *differentiering inom professionen* (Bellini & Maestripieri 2018). Här finns också studiens teoretiska bidrag. Den visar på en viktig faktor som driver differentiering inom professionen, nämligen styrning. I litteraturen om differentiering har detta diskuterats på olika sätt. Parding m.fl. (2020: 119) pekar på att det, även om det finns skillnader i hur professionen utövas, finns tecken på att styrning och de agendor som ligger bakom förstärker skillnaderna: "de styragendor som nu finns i välfärdssektorn verkar förstärka dessa skillnader" (artikelförfattarnas översättning). Vår studie bekräftar att styrningen varierar i skolan och att det också kan vara en särskiljande faktor som bidrar till att differentiera det professionella arbetet. Bakom styrningen finns en performativ logik som värderar arbetet i termer av prestation, effektivitet, måluppfyllelse, kundnöjdhet och andra faktorer. Differentiering leder till heterogenitet. I detta fall är orsaken till differentiering styrning och uttrycket för heterogenitet att lärarprofessionen påverkas av olika förväntningar på vad man ska utföra, hur arbetet ska värderas, vad ett väl och mindre väl utfört arbete är, och så vidare. Att arbeta på en skola kan skilja sig helt från att arbeta på en annan—i alla fall i styrfilosofisk mening. Man blir granskad, bedömd och påverkad i högre grad på vissa skolor än andra. Styrfilosofiska aspekter kan således utgöra en viktig vattendelare för hur det är att arbeta som lärare, och de styrfilosofiska vägval som huvudmän och skolledare gör kommer att påverka lärares arbetssituation i hög utsträckning.

Ur ett arbetslivs- och professionsperspektiv är frågan om lärarnas erfarenheter och upplevelser högst relevant. Det som undersökningen fångar är upplevelser av hur uttryck för den performativa logiken faktiskt finns i och påverkar arbetskontexten. Många frågor uppkommer i anslutning till studien. Vad är det som gör att skolledningar och (i förekommande fall) huvudmän väljer att låta styrteknologier prägla skolan? Hur påverkas professionen av sådana val? Valen villkorar nämligen hur lärarens arbetssituation kommer att se ut. En annan närbesläktad fråga är hur styrfilosofiska ideal och prestationsutvärdering påverkar lärare i det dagliga arbetet—och hur läraren själv hanterar detta. Detta är viktigt, särskilt i förhållande till tanken om läraryrket som en mer eller mindre självständig profession och vad den kräver i fråga om autonomi. Här finns också

ett behov av jämförande studier mellan olika lärarkategorier. Samtidigt behövs fördjupade teoretiska förklaringar av *varför* prestationsutvärderingar förekommer och används. En generell hänvisning till performativ logik (se exempelvis Ball 2003; 2016; Ball & Olmedo 2013) och reformer som har präglat skolan bör också kompletteras med en konkret förståelse av hur skolledningarna och huvudmännen motiverar styrteknologier och vad de vill uppnå. Detta är några av de frågor som är i behov av fortsatt forskning och som vi hoppas att den föreliggande artikeln kan stimulera till.

REFERENSER

- Alvehus, J., Eklund, S., och Kastberg, G. (2019). Inhabiting institutions: Shaping the first teacher role in Swedish schools. *Journal of Professions and Organization*, 6(1), 33–48.
- Alvehus, J., Eklund, S., och Kastberg, G. (2020). Organizing Professionalism – New Elites, Stratification and Division of Labor. *Public Organization Review*, 20, 163–177.
- Ball, S. J. (2003). The teacher's soul and the terrors of performativity. *Journal of Education Policy*, 18(2), 215–228.
- Ball, S. J. (2016). Subjectivity as a site of struggle: Refusing neoliberalism? *British Journal of Sociology of Education*, 37(8), 1129–1146.
- Ball, S. J., och Olmedo, A. (2013). Care of the self, resistance and subjectivity under neoliberal governmentalities. *Critical Studies in Education*, 54(1), 85–96.
- Bejerot, E., Forsberg Kankkunen, T., och Hasselblad, H. (2015). Två decennier av new public management: arbetsmiljön i skola och sjukvård. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 21(3), 23–41.
- Bellini, A., och Maestripieri, L. (2018). Professions Within, Between and Beyond. Varieties of Professionalism in a Globalising World. *Cambio (Firenze)*, 8(16), 5–14.
- Brante, T. (2005). Om begreppet och företeelsen profession. *Tidskrift för Praxisnära forskning*, 1, 1–14.
- Down, B., Hogan, C., och Chadbourne, R. (1999). Making sense of performance management: Official rhetoric and teachers' reality. *Asia-Pacific Journal of Teacher Education*, 27(1), 11–24.
- Englund, H., och Frostenson, M. (2017). Managing performance evaluation uncertainties in schools: When teachers become struggling performers. *European Educational Research Journal*, 16(6), 885–906.
- Englund, H., Frostenson, M., och Sutter-Beime, K. (2019). Performative technology intensity and teacher subjectivities. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 63(5), 725–743.
- Evans, L. (2011). The 'shape' of teacher professionalism in England: professional standards, performance management, professional development and the changes proposed in the 2010 White Paper. *British Educational Research Journal*, 37(5), 851–887.
- Evetts J. (2014). The Concept of Professionalism: Professional Work, Professional Practice and Learning. I Billett, S., Harteis, C. och Gruber H. (Red.) *International Handbook of Research in Professional and Practice-based Learning* (s. 29–56). Dordrecht: Springer.
- Fincham, R. (2012). Expert labour as a differentiated category: power, knowledge and organisation. *New Technology, Work, and Employment*, 27(3), 208–223.
- Forrester, G. (2011). Performance management in education: Milestone or millstone? *Management in Education*, 25(1), 5–9.
- Freidson E (2001). *Professionalism: The third logic. On the practice of knowledge*. Chicago: University of Chicago Press.
- Frostenson, M. (2015). Three forms of professional autonomy: De-professionalisation of teachers in a new light. *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, 1(2), 20–29.
- Frostenson, M., och Englund, H. (2020). Teachers, Performative Techniques and Professional Values: How Performativity Becomes Humanistic Through Interplay Mechanisms. *Cambridge Journal of Education*, 50(6), 695–710.
- Holloway, J. (2019). Teacher evaluation as an onto-epistemic framework. *British Journal of Sociology of Education*, 40(2), 174–189.
- Hood, C. (1991). A Public Management for all seasons? *Public Administration*, 69(1), 3–19.

- Jeffrey, B., och Troman, G. (2012). *Performativity in UK education. Ethnographic cases of its effects, agency and reconstructions*. Essex: E & E Publishing.
- Jerez, A., Carnehult Stridh, M., Johansson, L., Astin, F., Helldén, E., och Milton, P. (2015). Enkäter fel väg att stärka skolan, *SvD*, 20 augusti 2015.
- Katsuno, M. (2010). Teacher evaluation in Japanese schools: An examination from a micropolitical or relational viewpoint. *Journal of Education Policy*, 25(3), 293–307.
- Kjellström, J., Almquist, Y. B., och Modin, B. (2016). Lärares arbetsvillkor och hälsa efter 1990-talets skolreformer. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 22(1), 52–69.
- Liew, W. M. (2012). Perform or else: the performative enhancement of teacher professionalism. *Asia Pacific Journal of Education*, 32(3), 285–303.
- Lundström, U. (2017). Att mäta det vi värderar eller värdera det vi kan mäta? Resultatindikatorer som grund för skolval. *Utbildning & Demokrati*, 26(1), 43–66.
- Lundström, U., Holm, A.-S., och Erixon Arreman, I. (2017). Rektor i skärningspunkten mellan likvärdighet och skolmarknad. *Utbildning & Demokrati*, 26(1), 19–41.
- Mather, K., och Seifert, R. (2011). Teacher, lecturer or labourer? Performance management issues in education. *Management in Education*, 25(1), 26–31.
- Miller, P., och Power, M. (2013). Accounting, organizing, and economizing: Connecting accounting research and organization theory. *The Academy of Management Annals*, 7(1), 557–605.
- OECD (2013). *Synergies for Better Learning. An International Perspective on Evaluation and Assessment*. Paris: OECD.
- Page, D. (2015). The visibility and invisibility of performance management in schools. *British Educational Research Journal*, 41(6), 1031–1049.
- Page, D. (2017). Conceptualising the surveillance of teachers. *British Journal of Sociology of Education*, 38(7), 991–1006.
- Parding, K., Bellini, A. och Maestriperi, L. (2021). Editorial: Heterogeneity Among Professions and Professionals. *Professions & Professionalism*, 11(1), 1-8.
- Parding, K., och Berg-Jansson, A. (2016). Teachers' working conditions amid Swedish school choice reform. Avenues for further research. *Professions and Professionalism*, 6(1), 1–16.
- Parding, K., McGrath-Champ, S., och Stacey, M. (2020). Governance reform in context: Welfare sector professionals' working and employment conditions. *Current Sociology*, 69(1), 119–139.
- Priestley, M., Robinson, S., och Biesta, G. (2012). Teacher agency, performativity and curriculum change: Reinventing the teacher in the Scottish Curriculum for Excellence? I Jeffrey, B. och Troman, G. (Red.), *Performativity in UK education: Ethnographic cases of its effects, agency and reconstructions* (s. 87–108). Stroud: E & E Publishing.
- Ringarp, J., och Nihlfors, E. (2020). *Styrning och ledning av svensk förskola och skola*, 2 upplagan. Malmö: Gleerups.

ABSTRACT

The study concerns the extent and use of instruments for evaluating teachers' work performance. Based on a questionnaire to 2,000 Swedish teachers, the article points to a varying extent and use of performance measurement techniques. Coaching talks, course evaluations, and performance-based remuneration are more common than parent surveys, classroom observations and collegial assessments. The instruments are more common when the principal education organiser is a stock company. The instruments are used by school management for different purposes, primarily for individual salary negotiations. Based on these differences, it is argued that control is a partial explanation for the ongoing differentiation of the teaching profession.

Keywords: control, differentiation, performance, performative logic, profession, teacher